

כתר התורה

ע"ש רבי יצחק אבוחצירא זצוק"ל

רבי יצחק יוסף שליט"א

בית ההוראה הארצי כתר תורה ע"פ פסקי מרן

פרשת שופטים תשפ"ד

העלון השבועי

מאמר השבוע

הרב אברהם רחמים

אהבת עולם שבקריאת שמע

ג. השוטרים מסיימים דבריהם בבקשה: "מי האיש הירא ורף הלכב ילך וישב לביתו ולא ימס את לבב אחיו פלכבו". פרשו ז"ל ירא ורף הלכב - מעבירות שבידו. וקשה, למה לא נאמר מי האיש הירא... ישב לביתו - פן ימות במלחמה? כמו שנאמר בראשונים?

יתרה מזו, מה לאדם בכלל להיות ירא מעבירות שבידו, הרי כבר נאמר שבזכות קריאת שמע בלבד ראויים הם להינצל מהמלחמה אזי גם אם יש עבירות - לא נורא, העיקר קריאת שמע!

ועוד, נאמר ו'לא ימס את לבב אחיו פלכבו'. הרי כל מה שהוא מפחד זהו מהעבירות שבידו. אם כן, אם שאר העם יש בהם עבירות אזי ראויים גם הם לשוב לביתם. ואם אין בהם עבירות, למה להם להיות יראים, הרי הם נקיים מחטא ומה יש להם לפחד כלל?

ועל כל אלו, תשובה נפלאה ועצומה. מפרשה זו נלמד יסוד המועזע רקיעים.

התורה הקדושה מלמדת אותנו מה גדול ועצום כוח האמונה והבטחון בקב"ה - "אפילו אין בכם זכות אלא קריאת שמע בלבד, כדאי אתם שישמע אתכם".

מהי קריאת שמע?

בואו ונשים לב, מהי בעצם 'קריאת שמע'? מה כתוב שם?

אלא, בקריאת שמע אנו מוסרים תצהיר כי הקב"ה הוא בעל הכוחות כולם, אין עוד מלבדו אין כוח אחר חוץ ממנו, והוא אלוהינו - האל שלנו שאוהב ומרחם אותנו, שאנו בניו וכל מה שמביא עלינו הכל אך ורק לטובתנו.

כאשר אנו מוסרים עדות זו בוקר וערב באמונה שלמה, היא זו שבכוחה לנצח כל אויב ואורב וליסטים וחיות רעות, ומצילה את היהודי מכל מיני פורענויות המתרגשות לבוא לעולם. כאשר אדם איתן באמונה זו, אזי מתקיים בו: ה' ה' ה' לא אירא, מה יעשה ה' אדם. ה' ה' בעזרי ואני אגאח בשנאי.

כל המאמין נושע!

והחיידוש הולך וגדל, כוח אמונה זו פועל לא רק כאשר אדם צדיק ונקי מכל רב, אלא אפילו בזמן שאדם נכשל בחטא והוא אוחז באמונה שהקב"ה הוא בעל הכוחות כולם ואין כח אחר זולתו והוא אוהב אותו, הרי שהוא יצא למלחמה - וינצח!!!

החשובים לסכנה

ומי הם המסוכנים באמת ליציאה לקרב? הם אלו שאין מאמינים לגמרי בקב"ה, הן מחמת חסרון אמונה, הן מחמת שהם אינם מאמינים שהם ראויים שהקב"ה יעשה להם נס מחמת עבירות שבידם, אנשים שחושבים שאדם שעשה עבירות, הקב"ה כועס עליו והוא מאוס בעיניו ולא מגיע לו כלום. אלה, למרות יראת החטא שבהם, אינם ראויים להצלחה במלחמה וכדאי שלא יצאו.

בפרשת שופטים אנו יכולים לראות מה גדול כוחה האדיר של האמונה בקב"ה שהוא אבינו מלכנו בכל זמן והוא אוהב ומרחם אותנו. בכוח אמונה זו לחולל פלאים, על אף שאין אנו ראויים לכך.

הבה נתבונן. הנה, התורה מדריכה את עם ישראל כיצד יוצאים למלחמה, עם אלו רגשות ומובן עם אלו אנשים. נאמר: "כי תצא למלחמה על איבך וראית סוס ורכב עם רב מוקד לא תירא מהם כי ה' אלקיך עמך המעלה מוארץ מצרים"

לאחר מכן, כאשר יום הקרב מתקרב ובא, הכהן היה נישא אל העם ואומר: "שמע ישראל אתם קרבים היום למלחמה על איביכם, אל ירד לבבכם, אל תירא ואל תחפזו ואל תערצו מפניהם. כי ה' אלקיכם ההלך עמכם להלחם לכם עם איביכם להושיע אתכם." ופרשי' דבר נפלא. מפני מה נאמר 'שמע ישראל'? אלא אומר משה רבינו: "אפילו אין בכם זכות אלא קריאת שמע בלבד, כדאי אתם שישמע אתכם." - מתוך מדבש.

אחרי הכהן, היו באים השוטרים, נגשים אל העם ומדברים: "מי האיש אשר בנה בית חדש ולא חנכו ילך וישב לביתו פן ימות במלחמה ואיש אחר יחנכנו. ומי האיש אשר נטע כרם ולא חללו ילך וישב לביתו פן ימות במלחמה ואיש אחר יחללנו. ומי האיש אשר ארש אשה ולא לקחה ילך וישב לביתו פן ימות במלחמה ואיש אחר יקחה".

לבסוף מוסיפים השוטרים לומר: "מי האיש הירא ורף הלכב ילך וישב לביתו ולא ימס את לבב אחיו פלכבו..."

השאלות

וכאן על פרשה חשובה זו, מתעוררות מספר שאלות:

א. הנה, משה רבינו אומר לבני ישראל גם כאשר האויבים רבים אזי "לא תירא מהם" ולמה? "כי ה' אלקיך עמך המעלה מוארץ מצרים" והשאלה: למה להזכיר את עניין יציאת מצרים, היה יכול לומר 'כי ה' אלוהיך הוא הנלחם בעמלק, בסיוון ובעוג'. שהרי גם המלחמות עמהם היו קשות ונערכו בתקופה האחרונה, לעיני העם שמשו רבינו כעת מדבר באוזניו, משא"כ יציאת מצרים הייתה לפני ארבעים שנה ולא כל הנמצאים עתה, ראו בעיניהם את הניסים שהיו שם?

ב. מדוע אחר דברי הכהן, השוטרים באים ואומרים לעם: 'מי האיש אשר בנה בית חדש ולא חנכו... ילך וישב לביתו פן ימות במלחמה ואיש אחר יחנכנו וכו'... הרי קודם התורה אומרת 'לא תירא מהם' ועתה השוטרים אומרים 'פן ימות במלחמה'?! למה לחשוש שימות במלחמה?... להפך, השוטרים יעודדו אותם, יאמרו להם אל תפחדו ה' אתנו, אנו נצח, אתם תחזרו אל הכרם, אל הבית, אל הכלה הארוסה, בשלום ובשמחה!

ועוד, מדוע התורה חסה כל כך על כל אלו, וכי יש מצוה דאורייתא שהאדם יכנס לבית שבנה, או לחלל את הכרם שנטע... כמצב הגרוע ביותר, משהו אחר יעשה זאת... מדוע זו סיבה לא לצאת למלחמה?

נוסח פיוטי הסליחות

מנהג בני ספרד לומר סליחות החל מראש חודש אלול ועד יום הכיפורים.

ולכן אמרתי לכתוב כאן מקצת הערות בנוסח פיוטי הסליחות, מתוך הספר חזון עובדיה ימים נוראים.

א. שבט יהודה בדוחק ובצער וכו' "היד ה' תקצר". ויש שהגיהו "כי יד ה' לא תקצר", וכבר כתב ע"ז החמודת ימים (פרק ד דף טז). שאינו נכון, כי המשורר לא נתכוון אלא לחתום בלשון הפסוקים, ואילו יד ה' לא תקצר אינו מלשון הכתוב.

ב. "עורה למה תישן", בספר שדי חמד (מערכת ראש השנה סימן א אות ס"ק טו) כתב שהוא טעות, ושצריך לומר "הנה לא ינום ולא יישן", ובחזו"ע כתב שאין לשנות הנוסח כלל, כי הפניה להשי"ת הוא בלשון נוכח, חדש ימינו בגלות ישן – עורה למה תישן. וע"ש עוד מש"כ בזה.

ג. "רחמנא אדכר לן קיימיה דדוד מלכא משיחא" לכאורה יש להקדים "אדכר לן קיימיה דפנחס קנאה" קודם קיימיה דדוד, כפי סדר הדורות. אולם הגר"ח בשו"ת רב פעלים (חלק ג סימן מא) כתב להקדים דוד לפנחס, ושכן הוא בסידורי המקובלים והרש"ש. ע"ש.

ד. "אדכר לן זכותיה דיוסף צדיקא", ואין לומר "קיימיה דיוסף", מאחר ויוסף לא נזכר בדברי חז"ל עם שבעה כורתי ברית. כדאינא במסכת דרך ארץ וזאט (סוף פרק א) שבעה כורתי ברית הם, אברהם יצחק יעקב משה אהרן פנחס ודוד.

ה. בתחנת עשה למען, יש להקדים דוד לפנחס, וכנ"ל באות ג. ו. "גלה גבורתך על". לכאורה מכיון שהגבורה היא דינים קשים, אין אנו מבקשים שיהיה הדין עלינו, ואכן כתב הבן איש חי (פרשת וילך אות כב) שהנכון לומר גלי גבורתך ופרוק לן ע"ש.

ז. "הדרך שוי על". מנהגינו לומר שני בחיריק, ובספר חמדת ימים דף יב ע"א כתב לומר הדרך שו על בפתח, אולם מכיון שמצינו בתרגום אונקלוס שברוב המקומות תרגם שני במקום שו, עדיף לומר שני. (ויש אומרים שני בצירי.)

ח. "עננו ופחד יצחק עננו" כך צ"ל ופחד עם ו, והוא ע"פ האר"י ז"ל שכתב וז"ל: אין לומר פחד יצחק בלא ואו אלא ופחד יצחק כדי לכלול השמאל בימין (הגבורה בחסדים), והיינו אלהי אברהם שקדם לו. ע"כ.

ט. "עננו אלהא דמאיר עננו" כך צ"ל, וכמו שכתב בן הגר"ח פלאגי"ש שיש שהתחילו לומר אלהא דרבי מאיר עננו ואינו נכון דלשון הגמרא (ע"ז יח): הוא אלהא דמאיר וצריך לומר דוקא בלשון הזה.

י. כתב הגאון החסיד רבי אליהו מני בשו"ת תנא דבי אליהו (מנהגים עמוד תי) שאין להוסיף "עננו" על מה שתקנו חז"ל. (ויכוח ראיתי בכמה מקומות שמוסיפים "עננו משגב האמהות" או "עננו עזרת השבטים" ולאור האמור אינו נכון, ואין לומר כן.)

יא. "אלהינו שבשמים תן טל ומטר לברכה בעתו בארץ" כן ראוי להיות על פי הסוד. (מחזור אהלי יעקב בשם פרי עץ חיים) וגם על פי הפשט, טל לא נעצר לעולם כדאמרין בתענית ג, ולכן אין לומר בעתם בארץ, שיהא חוזר גם על הטל וגם על גשם.

יב. אדון הסליחות, "מלא זְפִיּוֹת" כך צריך לומר. וכן הוא מלא רחמים הוא, מלא זְפִיּוֹת הוא, ובספר אהלי יעקב דף יח ע"ב כתב דצ"ל מלא זְפִיּוֹת, אך מנהגינו לומר זְפִיּוֹת.

המשן בעמ' 3

פיצול דירה לשני דירות הלכה והמנהג

ראובן פנה אלי וטען לי שמכיון שהוא בעל דירה גדולה הוא מעוניין לפצל אותה לשני דירות, אך דא עקא אחד מהשכנים מתנגד למהלך, מטעמים שונים: שזה עוד תוספת של דיירים ולכלוך בחדר מדרגות, תשלומי ועד בית, וכן טענות נוספות, ראובן שמעוניין לבנות מנסה בכל דרך לרצות את השכן המתנגד אך ללא הועיל. השאלה המרכזית היא האם יש לשכן המתנגד לבניה זכות הלכתית להתנגד, או שלפי ההלכה מותר לראובן לפצל את הדירה ולא איכפת לנו מהתנגדותו של השכן.

תשובה: מכיון שכיום המנהג בשכונות החרדיות כן לפצל ו/או להוסיף קומה וכדו', הבא לגור בשכונה כזו - הוא בא לגור על דעת זה. וזאת על אף שבזמן חז"ל הדבר כלל לא היה פשוט מכיון שהיה טענה של מרבה דירורין על כל ההשלכות הכרוכות בכך וכיום המצב השתנה מכיון שצורת הבניה וצורת ההשתמשות בחצרות השתנה. ומשכך, אין אפשרות לשכנים למנוע ממנו את חלוקת הבית. ומאידך מומלץ על השכן הבונה לפחות להשיג אישור מהמועצה על מהלך שכזה.

נימוקים: לפני כשלושה שבועות ביום 7/8/24 אושרה בכנסת לאחר קריאה שניה ושלישית תיקון 155 לחוק תכנון ובניה התשפ"ד (בעניין פיצול דירות אכן הצעת חוק זו התקבלה ונכנסה לספר החוקים 3279 עמוד 1368) החוק בעצם נותן אופציה שיתאפשר לבצע פיצול דירות בשני מסלולים, האחד פיצול של היחידה הקיימת לשתי יחידות, במסלול זה מוצע שהועדה המקומית תהיה חייבת לאשר את הפיצול אלא אם ישנה חוות דעת של מהנדס הועדה כי התשתיות הקיימות לא נותנת מענה מספק להגדלת יחידות הדיור. במסלול השני, מוצע לאשר הוספה של עד 45 מ"ר ליחידה קיימת לטובת היחידה החדשה, בתנאים המנויים בהצעה ובכללם חובת תוספת של מרחב מוגן לדירה אם נוסף לה השטח המינימלי למרחב מוגן, לפחות. בנוסף מוצע שבמחוז הצפון והדרום, יחידות הדיור שפוצלו לא ייחשבו לעניין מגבלת כמות יחידות הדיור לפי תמ"א 35 עד לשיעור של 20% מהיחידות הקבועות לאותו ישוב. נקבעה הוראה נוספת שקובעת שיחידת הדיור שפוצלה תישאר בידי אותם בעלים והיא תוכל לשמש לשכירות או מגורים של בני אותה משפחה בלבד. הוחלט גם שהיטל ההשבחה יהיה בשיעור מופחת של 34% על פיצול ללא תוספת שטח והיטל רגיל של 50% אם הפיצול כולל תוספת שטח.

יצוין ויודגש שהשפעת התיקון לחוק מורגשת הן על בעלי הנכסים והן על הרשויות המקומיות. בעלי דירות יוכלו לנצל את האפשרות לפצל את דירותיהם, דבר אשר עשוי להקל על מצוקת הדיור בערים הגדולות. עם זאת, על הרשויות המקומיות להתכונן לקראת יישום התיקון ולוודא שהתשתיות העירוניות מותאמות לעומס הנוסף. כמו כן, ההקלות בהיטל ההשבחה עשויות לגרום להגדלת ההכנסות המוניציפליות באופן ממוקד, אך על הרשויות להיערך לקראת אתגרי התשתיות המורחבות.

יצוין ויודגש שיש לכך תימוכין בהלכה והנה המשנה במסכת בב"ב (פ"ג, ז) אומרת "בנה עלייה על גבי ביתו לא יפתחנה לחצר השותפין, אלא אם רצה בונה את החדר לפניו מביתו ובונה עלייה על גבי ביתו ופותחה לתוך ביתו". לכאורה האיסור נובע מכך שהוא מרבה עוברים ושבים בחצר, אולם מפשט המשנה משמע שהאיסור הוא דווקא כאשר מוסיף בבנייה, אך כאשר הוא מחלק את ביתו הקיים לשניים אין בכך איסור אף שהוא מרבה דירורין, שהרי בתוך ביתו רשאי האדם להכניס כמה דירורין שהוא רוצה וכן ביאר הרשב"ם וזו לשונו "שלא הוסיף על ביתו כלום אלא חולקה לשנים שהרי כל ביתו יכול למלאות אכסנאין אם ירצה."

המשן בעמ' 4

דווקא 'המעלה ממצרים'!

על פי דברים אלה, נבין את דברי הכתוב לאשורם. בתחילה נאמר: "פי תצא ממצרים... לא תיקח מהם פי ה' אלקיך עמך המעלה ממצרים" - התורה מזכירה דווקא "המעלה ממצרים" ולא - ה' אלוך המכה את עמלק ואת סיחון ועוג מלכי האמורי.

משום שהתורה רוצה לרענן לנו את הזיכרון: 'בני ישראל זכרו, כאשר יצאתם ממצרים כמעט ולא היו בידכם שום זכויות. וכשעמדתם על שפת הים, כבר הקשו המלאכים: 'הללו עובדי עבודה זרה והללו עובדי עבודה זרה למה הם ראויים להצלה יותר ממצרים? - ובאמת שאלה טובה, למה הייתם עדיפים ממצרים?

כאן הקב"ה גילה לנו סוד גדול כאשר אמר למושה: 'מה תצעק אלי דבר אל בני ישראל ויסעו. פירש רש"י - 'אין להם אלא ליסע שאין הים עומד בפניהם, כדאי זכות אבותיהם והם והאמונה שהאמינו בי ויצאו, לקרוע להם הים, הרי לנו שעצם האמונה שהקב"ה הוא בעל הכוחות כולם, היא סיבה לשנות את הטבע למרות שלא היו בהם תורה ומעשי מצוות.

יסוד חשוב זה אנו לומדים דווקא מזמן יציאת מצרים, משא"כ במלחמת סיחון ועוג אולם, נצחו את המלחמה בנס אלא שאז כבר קיבלו את התורה והזכויות היו מרובות יותר, פה יש מקום לתלות את ההצלחה לא רק בכוח האמונה בקב"ה, על כך הקב"ה מבקש שנוכח דווקא את זמן יציאת מצרים.

השוטרים מבררים מצב האמונה

מעתה, קריאת השוטרים בפעם הראשונה, הייתה לברר בין המאמינים השלמים לבין אלה שלא מאמינים לחלוטין. עמדו השוטרים ואמרו: "מי האיש אשר בנה בית חדש וְלֹא חָנְכוּ... אֲשֶׁר נָטַע כֶּרֶם וְלֹא חָלְלָ... אֲשֶׁר אָרַשׁ אִשָּׁה וְלֹא קָדְּחָהּ יֵלֶךְ וְיָשֹׁב בְּבֵיתוֹ פֶּן יָמוּת בַּמִּלְחָמָה וְאִישׁ אֶחָד - יִהְיֶה מְעַשֶׂה יָדָיו."

יהודים אלו שקנו קניינים למיניהם, תשוקה גדולה הייתה בהם ליהנות מעולם. על כן, חשש גדול שאמונתם תיפנם. שמרוב תשוקתם ל: כרם, אישה ובית חדש, שטרם נכנסו אליו, בלבם ישתוללו מחשבות שליליות: 'אוי... מה יקרה אם אמות אזי אדם אחר יקח את שלי, את עמלי ויגיע כפי'. הם עצמם אומרים: 'פן אמות במלחמה ואיש אחר יחללנו...'

התשוקה הגדולה אל הרכוש החדש היא הסיבה שיכולה לגרום להם למות במלחמה. יתקיים בהם מאמר איוב (ג כה) 'כִּי פָחַד פָּחַדְתִּי וַיִּאָּתְּנִי וְאֲשֶׁר יִגְדָּתִי יָבֹא לִי' (מהר"ל). אולם, אם היו חושבים באמת באמונה שלמה של 'שמע ישראל', גם אנשים אלו לא היה להם לירא כלל!

פחד של ראות שמים

לאחר מכן השוטרים היו פונים לאנשים 'ראי החטא, שאין שלמים באמונתם לחלוטין. "מי האיש הירא וְהָרַב יֵלֶךְ וְיָשֹׁב בְּבֵיתוֹ וְלֹא יָמָס אֶת לִבָּב אֶחָיו פֶּלֶבֶט" אנשים אלה הינם ראי חטא צדיקים ולכך מפחדים מעבירות שבידם, הם חושבים שאינם ראויים לטובה כלל והם מוכנים לצאת למלחמה ואפילו למסור נפש למען מלחמת הקב"ה.

לכך לא נאמר בהם 'פן ימות במלחמה' שאלו אין מפחדים מכך, שהם מוכנים למסור נפש, אלא הבעיה שיראת השמים שלהם תמים את לב העם, כולם יחששו כמותם: הנה צדיקים אלו, יש בהם עבירות ולכך אין בטוחים שינצחו, אם כן, מה יהיה אתנו, שגם לנו יש עבירות ויתכן כי לא ננצח. לכן משה רבינו מצווה שגם אלה עדיף שיישארו בביתם. למלחמה יוצאים רק אלו שיודעים שהקב"ה הוא בעל הכוחות כולם והוא אלוך ישראל שאוהב ומרחם אותם בכל מצב, כך רק עם אמונה כזו אפשר לנצח כל מערכה הקיימת בעולם.

להבין את המסר

הרי לנו מסר עצום עד כמה הקב"ה אין רצונו להעניש ולענות את הממרים את רצונו אלא מבקש להיטיב לכל ולהושיע את היודעים אותו. מבקש 'לזכות את ישראל' - (לשון של 'זיכוך' ולשון של זכות). נזכה בכוח אמונה זו, שהקב"ה אוהב אותנו, לנצח את היצר הרע ולנצל את ימי הרהורים והסליחות, לשוב אל הקב"ה באהבה ובשמחה - אמנו!

יג. יש להקדים ולומר עשה למען ישראל "העניים" ואחר כך לומר עשה למען ישראל "הדלים", כי הדל הוא עני ביותר עד כי הוא חולה מחמת חוליו, ולכן אנו מבקשים תחילה על העניים ואחר כך על הדלים שהם עניים ביותר. אמנם הגר"א בביאורו לספר משלי (כב,כב) כתב בהיפך כי דל הוא מי שהיה עשיר וירד מנכסיו ונעשה דל, אך עדיין אינו עני, ע"ש ועל כל פנים אנו מבקשים למען העניים ולמען הדלים אשר בצרתם לו צר.

יד. בפיוט אם אפס רובע הקן. "ישירו בערבה מסלה", כאן המדובר על לשון עבר ולכן צ"ל 'ישורו ביו"ד בחיריק ואינו דומה לדברי הנביא (ישעיה מ, ג) ששם נאמר 'ישורו היו"ד בפתח והשין דגושה, ובספר אהלי יעקב לא שת ליבו לנקד בחיריק כראוי.

טז. חקור את כל אשר עשה, האב על בנו לא חסה. בשדי חמד (מערכת ראש השנה סימן א אות ה סק"ה) שצריך לומר "עין האב על בנו לא חסה" דאם לא כן היה לנו לומר האב על בנו לא חס. ע"ש. אולם באהלי יעקב (דף כב ע"א) כתב וז"ל: על בנו לא חסה, בחסרון המובן, והוא עין, כמו ותכל דוד המלך לצאת אל אבשלום (שמואל ב, יג. לט) וזהו מקרא קצר, והכוונה ותכל "נפש" דוד. ע"כ. ואף כאן חסר המובן. ונכון.

טז. אם הזמן מצומצם יתחילו זכרון לפניך בשחק, ואחר כך אל מלך, ויעבור)

יז. אתאנו לבקש ממך כפרה, איום ונורא נשגב לעתות בצרה. בגלל הנגינה העם נהגו לומר כפרה ובצרה מלעיל, ויש להקפיד לאמרם מלרע, וכ"כ בספר ילקוט כהונה עמוד רצג.

יח. מתרצה ברחמים ומתפייס בתחנונים. יש נוסחא ומתפתה בתחנונים. וכן הוא בסדר רב עמרם השלם (חלק ב דף קנו ע"ב) והט"ז סוף סימן קצו כתב לדחותה כי פתוי הוא לשון סכלות. אולם במדרש רבה פרשת אמור איתא, אשרי העם יודעי תרועה, שיודעים לפתות את בוראם. ע"ש. ומכל מקום סיים ע"ז בחזון עובדיה דלשון פיוס עדיף יותר.

יט. אליך ה' נשאתי עיני. העבר חטאתי וכו', וגם את דמעתי שימה בנאדך. לכאורה אם אינו בוכה, נראה כדובר שקרים, וכ"כ כמה אחרונים, אולם בחזון עובדיה עמוד יט כתב: ולי נראה שאם הוא בוכה ביום הכיפורים בשעת הוידי, ובפרט בוידי של רבינו ניסים ראש ישיבת בבלי, יכול לכון באומרו וגם את דמעתי שימה בנאדך, על דמעותיו של יום הכיפורים, ואין הכרח שיבכה באותה השעה.

וכן בפיוט לך אלי תשוקתי בעת שאומר אנסך את דמעי לך יכון על דמעותיו של שעת הוידי. והגרשו"א בספר שלמי מועד עמוד כג כתב שיוכל לכון על הדמעות של כלל ישראל.

כ. רחום היה למשען לעם הנה לען. כך צריך לומר, ולא הנה לען, מבנין הפעיל, שהרוה לען לאחרים, וזה אינו נכון. ואפשר גם לומר הנה לען, אותה בקמץ חטוף.

כא. כי צדיק אתה וצדק "מדיך" פירוש מלבושך ולכן נקוד על המ"ם בפת"ח מדיך. (ויש פירשו, מידותיך)

כב. תענו ותעתרו. פירוש תענו קודם גזר דין, ותעתרו אפילו לאחר גזר דין שנגזר לרעה ח"ו יתהפך לטובה.

כג. עיקר אמירת הסליחות צריכה להיות במיתון וכוונה, ולכן האומרים ענו אבינו ענו, ועשה למען שמך במהירות וחפזה, לא יפה הם עושים.

כד. בסליחות כשמגיע ל"ויעבור" יש להפסיק בין ה' ה' על ידי שיטעומו הפסק ומי שאינו עושה כן עונשו רב.

וכשאומר ה' יש לכפוף קומתו קצת בשחיה. וראיתי רבים וכן שלמים שאינם שמים לב על זה ואינם שוחים כי אם במילת ויעבור, וזה אינו נכון אלא אחר ששוחה בויעבור יש לשחות מעט שוב במילת ה', וכן ראיתי למרן הראש"ל הרב יצחק יוסף שליט"א שנוהג כן בעת אמירת הסליחות.

בברכה

אלון בן שבת

מטרות העמידה

קמחא
דפסחא

לימוד
שירת
הבקשות
לילדים

בית
הוראה

לימוד
טעמי
המקרא

כולל
אברכים

ובהמשך (ס. ד"ה מאי בונה) כתב הרשב"ם: "אלא שחלקו לחדר שלו לשנים שעשה מחיצה באמצעותו להושיב שם דיוורין מרובין דבדבר זה יש לו רשות שיכול למלאות כל ביתו דיוורין".

הגמרא מבארת בנידוננו כי אסור לאדם להגדיל את ביתו ולהוסיף בו עוד דיוורין, משפחה וכו' וכל ההיתר הוא רק לחלוק את ביתו או לעשות "אפתאי" והכי איתא בגמ' (ס.) "לקח בית בחצר אחרת לא יפתחנו לחצר השותפין, מאי טעמא, מפני שמרבה עליהם את הדרך. אימא סיפא, אלא אם רצה בונה את החדר לפניו מביתו ובונה עלייה על גבי ביתו, והלא מרבה עליו את הדרך, אמר רב הונא מאי חדר שחלקו בשנים ומאי עלייה אפתאי" וביאר הרשב"ם שהאיסור הוא אף כאשר בונה תוספת לדירה בתוך ביתו והכניסה של שתי המשפחות היא מאותה דלת יש לאסור, כיוון שהדבר פוגע בשכנים. ואלו דבריו: "הלא מרבה עליהן את הדרך בבנין עלייה זו שלא היתה שם קודם לכן והוא מכניס לתוכה דיוורין לבד דיוורין שבביתו, אע"פ שכולן נכנסין ויוצאין דרך פתח ביתו הרי נתרבו נכנסין ויוצאין בחצר".

לפי כיוון זה ביאר הרשב"ם שאפתאי אין הכוונה שבונה תוספת חדשה אלא שעושה חילוק פנימי בתוך דירתו, "אין כאן תוספת בנין כלל לא בחדר ולא בעלייה, דחדר היינו שחלק רחבו של חדר ועשאו שני חדרים קצרים וכן עלייה שבנה מעזיבה באמצעות גבהו של חדר ונמצאת עלייה בנויה מאליה". לפיכך כתב הנימוק"י (לב. ד"ה מתני' לא) שאם רוצה להשכיר מחצית ביתו לאחרים רשאי, מפני שמוותר לאדם למלא ביתו באכסנאים כשאינו משנה את הבית. ועיין עוד בשו"ת הרשב"א (ג, קפז). יצוין ויודגש שכאשר בעל הדירה אינו מוסיף בבנייה אלא רק מחלק בתוך ביתו אף שעל ידי כך מתווספים אנשים רבים לדירה לדעת המרדכי (אות תקנז) אין השכנים יכול לעכב אף שעתה פחי האשפה מתמלאים מהר יותר, ו/או חדר המדרגות מתלכלך יותר וכו', וכן העלה העיטור (ב, נב) שעל ידי הפתח הנוסף מתרבה הזבל והשימוש בחצר. להלכה פסק הרמ"א (חו"מ קנד, ב) את דברי המרדכי, ראוי לציין כי הרמב"ן הבין אחרת מהרשב"ם את כל הסוגיא עיין עליו.

יצוין עוד שאני לא מתעלם מהפוסקים שאוסרים להוסיף. אך התיקון לחוק [כפי שכתבתי לעיל בתחילת התשובה] בעצם יוצר "משוואה חדשה" שבעצם יוצרת מצב בו השכן המתנגד נמצא בעמדה נחותה מבחינת התנגדות לפיצול וחלוקת דירה.

אשר על כן מותר לאברך לפצל את דירתו ואני ממליץ לו להשיג על כך אישור מהמועצה שבין כך ובין כך לא יכולה להתנגד למהלך פיצול הדירה [כמובן בתנאי שהתשתית של הבית חזקה וראויה לביצוע הליך שכזה] וכ"ש שהשכן אינו יכול להתנגד לכך.

כל זה כתבתי לפי קוצ"ד וצו"מ וימ"ן עבד לאל עליון אני יגאל אלון ס"ט.

שור המאה ה-19

הרב יוסף חיים בן שבת

רבי חיים משה אלישר

הראש"ל רבי חיים משה אלישר זצ"ל נולד לאמו ולאביו הראש"ל רבי יעקב שאול אלישר בשנת תר"ה (1845) בירושלים. והיה בנו יחידו.

ראשית תורתו למד מפי אביו, לימים, הראשון לציון החכם יעקב שאול אלישר, ומפי החכם יוסף בורלא, ראש אבות בתי הדין בירושלים. בשנת תרי"ט (1859), והוא בן 14, נשא לאישה את בתו של מי שבשנת תר"ם (1880) יבחר לראשון לציון החכם רפאל מאיר פאניז'ל, ונולדו להם תשעה ילדים.

רבי חיים משה אלישר מצא פרנסתו במסחר, ושלט במספר שפות כולל ערבית וטורקית. בשנת תרנ"ג (1893) עם מינוי אביו לראשון לציון, נתמנה כנציגו במועצת הפלך, (מועצה בה ישבו ראשי הדתות) ובה כיהן 13 שנה עד מות אביו בשנת תרס"ו (1906). באותה שנה, הוציא לאור את תשובות אביו בספר 'שאל האי"ש והוסיף עליו קונטרס משלו בשם 'פני חמ"א". ישנן עדיין תשובות נוספות בכת"י מלבד שו"ת משה האיש שיצא לאור.. כמו"כ היה ממקימי ומפעילי בתי החולים משגב לך ושערי צדק בירושלים.

בשנת תרע"ח (1918), נכבשה הארץ שוב, והפעם ע"י הצבא הבריטי, ובפיקודו של הגנרל אדמונד אלנבי, שלטון שנמשך כשלושים שנים! באותו הזמן התפטר מתפקידו הראשון לציון החכם מנחם דנון. וכיוון ש'הראשון לציון' כתפקיד 'החכם באשי' של ארץ ישראל הוא מינוי של השלטון העות'מאני בקושטא, ממילא בהעדרו של השלטון העות'מאני שסולק מהארץ, נכנס למלא את תפקיד הראשון לציון חכם חיים משה אלישר. ובמקביל הוקם 'ועד הרבנים בירושלים', שאיחד את חכמי ירושלים עם רבניה האשכנזים, בנשיאות חכם חיים משה אלישר והרב יצחק ירוחם דיסקין. וזמן קצר לאחר מכן, הוקם '**משרד הרבנות לעדת ישראל בירושלים**', שהיווה את הבסיס להקמת הרבנות הראשית לישראל בשנת תרפ"א (1921). לתפקיד הראשון לציון נבחר החכם יעקב מאיר בכהונה שנייה, וחכם חיים משה אלישר התפנה, והוציא לאור, באותה שנה, את תשובותיו בספר 'משה האיש'.

ואביא לפניכם תשובה מעניינת בה מלמד הרב אופנים להתיר נסיעה ביו"ט לבית הכנסת שהוא דבר מצווה. וז"ל: נשאלתי מעיר תהילה כלכותה מאת ידיד נפשי, היקר והנעלה ... בעניין העגלה, ששמה 'מוטור קאר' ו'מוטור סייקל', אם אפשר לרכוב בהם להליכת מצוה כגון בית הכנסת בשבת ויום טוב, ואם יש חילוק בזה משבת ליום טוב על ידי ישראל או על ידי גוי? מעתה לנידון שלנו: הקרון הזה, שהולך ע"י הבערת הקיטור בשבת אסור על ידי גוי כל שכן על ידי ישראל, אך ביום טוב - אם הוא באופן, שיכול לתת בנזין הרבה כדי שיוכל להיות דולק, משעה שיוצא ללכת לבית הכנסת עד שיחזור לביתו, לא יצטרך לכיבוי כי אם כשיחזור לביתו, יגמר הבנזין מאליו ויכבה מאליו - מותר לרכוב ולהדליק על ידי גוי. ואם אין מקום לתת כל כך הרבה בנזין, יקח הגוי עמו זכוכית בנזין כדי לתת בו בשעה שיוצא מבית הכנסת לחזור לביתו. ואם אין אופן לזה, יוכל לעשות הבערה וכיבוי ע"י גוי שיושב בצדו, שהוא מצווה אותו מערב יום טוב, שיעשה הכל בלתי אמירה, שעיקר האיסור הוא שבות, ואמירה לגוי שבות דשבות - מותר כנזכר לעיל. ומה גם כי זה אינו כיבוי ממש זולת גרם הכיבוי, שמונע את הבנזין מלרדת ועל ידי זה גורם הכיבוי. וגם שהוא דבר מצווה ללכת לבית הכנסת כנזכר לעיל, ואין לנו לגזור גזרות חדשות מדעתנו. (שו"ת משה האיש"ש, השמטה לאורח חיים, דף קע"ח).

רבי חיים אלישר נפטר בד' בשבט ה'תרפ"ד, ונקבר בחלקת הרבנים שבבית הקברות בהר הזיתים, בחלקת משפחת אלישר. הוא הותיר אחריו שישה בנים (בהם יוסף שאול ויצחק שמעיה) ושלוש בנות.